

УДК 345.92

Т.А. Плугатар,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В СУЧАСНІЙ ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ

Стаття присвячена вивченню позитивного досвіду втілення міжнародних стандартів та принципів правоохоронної діяльності в практичну роботу поліції зарубіжних країн, спрямованих на забезпечення належної поведінки поліцейських під час виконання ними своїх професійних обов'язків. Автором розкрито принципи діяльності поліції в сучасній демократичній державі, охарактеризовано принципи, перелік яких закріплені у Законі України "Про Національну поліцію", сформульовано пропозиції й рекомендації, спрямовані на впровадження демократичних принципів у практичну діяльність поліції України та формування її позитивного іміджу.

Ключові слова: правоохоронна діяльність, поліцейська діяльність, поліцейський, Національна поліція, міжнародні стандарти, норми, принципи.

Стаття посвящена изучению положительного опыта реализации международных стандартов и принципов правоохранительной деятельности в практической работе полиции зарубежных стран, направленных на обеспечение надлежащего поведения полицейских при исполнении ими своих профессиональных обязанностей. Автором раскрыты принципы деятельности полиции в современном демократическом государстве, охарактеризованы принципы, перечень которых закреплён в Законе Украины "О Национальной полиции", сформулированы предложения и рекомендации, направленные на внедрение демократических принципов в практическую деятельность полиции Украины и формирование ее позитивного имиджа.

Ключевые слова: правоохранительная деятельность, полицейская деятельность, полицейский, Национальная полиция, международные стандарты, нормы, принципы.

Paper is devoted to the study of the positive experience of the implementation of international standards and principles of law-enforcement activity in the practical work of foreign police aimed at the ensuring of a proper police behaviour in the discharge of their professional duties. The author reveals the principles of the activities of police in a modern democratic state, characterized by principles, a list of which is enshrined in the Bill of Ukraine "About the National Police", several proposals and recommendations aimed at the implementation of democratic principles in practical activities of Ukrainian police and the formation of its positive image are formulated.

Keywords: law enforcement, policing, police, National Police, international standards, norms and principles.

Подальший розвиток демократії, забезпечення прав і свобод громадян нерозривно пов'язані з підвищенням якості та ефективності діяльності правоохоронних органів. Важливе теоретичне та практичне значення на цьому шляху має досвід поліцейських підрозділів зарубіжних країн, вивчення тих явищ, тенденцій

та закономірностей, що визначають сучасний стан і перспективи їх розвитку. Крім того, дослідження принципів діяльності поліції в сучасній демократичній країні набуває особливої актуальності у зв'язку з реформуванням МВС України, вдосконаленням правової регламентації організації та функціонування створеної Національної поліції, впорядкуванням і розробленням механізмів управління її структурними ланками й приведенням у відповідність до міжнародних стандартів, принципів та норм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цього питання свідчить, що досвід демократичних країн є важливим і корисним при формуванні організаційно-правових засад діяльності правоохоронних органів, які знаходяться в стані трансформації. Різні аспекти теорії та практики охорони правопорядку, професійної підготовки та діяльності поліції зарубіжних країн розглядалися в працях В. Авер'янова, Г. Атаманчука, К. Балабанова, О. Бандурки, В. Басса, А. Берлача, В. Білоуса, С. Бородіна, О. Буданова, Б. Власова, М. Вербенського, В. Галунька, Ю. Грошевого, О. Губанова, В. Заросила, О. Зубкова, В. Ілларіонова, Д. Каляянова, А. Комзюка, І. Копотуна, М. Корнієнка, О. Мартиненка, В. Олефіра, В. Петкова, Ю. Римаренка, Д. Сміта, І. Шопіної, О. Ярмиша та ін. Однак, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, які мають важливе теоретичне та практичне значення, чимало питань та аспектів зазначеної проблеми й дотепер залишаються недостатньо дослідженими. З огляду на це, мета статті полягає у вивченні досвіду втілення міжнародних стандартів та принципів правоохоронної діяльності в практичну роботу поліції зарубіжних країн, спрямованих на забезпечення належної поведінки поліцейських під час виконання ними своїх професійних обов'язків; визначенні принципів діяльності поліції в сучасній демократичній державі; розкритті змісту принципів, перелік яких закріплений у Законі України "Про Національну поліцію"; розробці пропозицій та рекомендацій, спрямованих на впровадження демократичних принципів у практичну діяльність поліції України та формування її позитивного іміджу.

Передусім варто зазначити, що поліція як державна структура підпорядковується органам державної влади, є найбільш помітним представником держави, що діє в межах державного суверенітету. Фактично, скільки існує країн у світі, стільки й різних поліцейських служб, проте їх побудова та організація діяльності засновуються переважно на історичних і національних традиціях кожної країни окремо. Незважаючи на те, чи є вона централізованою чи децентралізованою структурою, організованою на федеральному рівні, на рівні штату чи провінції, вона завжди представляє державу та її громадян, відображає політичну культуру, історію, соціум і економіку держави. Як зазначається в Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року "кожен орган охорони порядку повинен представляти громадськість у цілому, нести перед нею відповідальність і бути їй підзвітним" [1, с. 155]. Мається на увазі, що діяльність поліції організовується на основі суспільно-публічного партнерства поліції із суспільством у процесі забезпечення публічної безпеки та порядку, виконує свої функції об'єктивно і неупереджено, працює на благо громадськості й несе відповідальність перед урядом і народом.

Основними завданнями поліції є підтримання громадського спокою і правопорядку, захист та повага прав і свобод особистості, а також надання послуг суспільству та допомоги тим, хто її потребує [2]. Як наголошується в Європейському кодексі поліцейської етики, головними цілями поліції в демократичному суспільстві є: "підтримка публічного спокою, забезпечення права і порядку в суспільстві; захист і дотримання основоположних прав і свобод особи, закріплених,

зокрема в Європейській конвенції про права людини; запобігання та подолання злочинності; виявлення злочинів; надання допомоги і послуг суспільству” [3]. Названі завдання поліції відображені в законодавстві більшості європейських країн. При цьому діяльність поліції, як і будь-яка інша діяльність, має ґрунтуватися на моральних підвалинах, які становлять систему принципів, норм та цінностей, вироблених суспільством. Загалом поліцейська система, яка побудована на зрозумілих принципах організації її діяльності, зменшує можливість свавілля в поведінці поліцейських, встановлює чіткі процедури взаємовідносин поліцейських між собою, а також з громадянами та суспільством у цілому. Тому в демократичних державах діяльність поліції скеровується високими суспільними стандартами, позаяк порозуміння із соціумом, довіра громадян є обов’язковою умовою її ефективності. Професійна діяльність поліції полягає у загальновищезначеному розумінні кожним поліцейським свого службового обов’язку, виробленню правильних шляхів, форм і методів його реалізації на практиці. Специфіка і складність завдань, що постають перед поліцією, висувують різноманітні вимоги до поліцейських, залежно від посад, які вони обіймають, характеру та змісту виконуваних службових обов’язків. Приміром, Декларація про поліцію Ради Європи, відзначаючи професійний характер поліцейської діяльності, вказує, що: “поліцейський повинен пройти у повному обсязі загальну підготовку, професійну і службову підготовку, а також отримати відповідний інструктаж із соціальних проблем, демократичних свобод, прав людини і, зокрема з Європейської конвенції з прав та основоположних свобод людини” [4, с. 70].

У довідковій та юридичній літературі існує декілька тлумачень поняття “принцип” (від латинського *principium* – початок, основа). Однак термінологічні відмінності в його визначенні (основне вихідне положення, особливість, керівна ідея, правило поведінки, наукове начало, основа системи) не містять у собі суперечностей і, по суті, відображають єдину за своєю природою категорію принципів [5, с. 65–66]. Дійсно, в процесі законодавчої діяльності більшість принципів виражаються в конституційних та інших законах. Законодавець фактично вибирає різні прийоми конкретизації змісту принципів. Так, у одних випадках він встановлює низку зобов’язуючих (імперативних), уповноважуючих і забороняючих норм, які у своїй сукупності деталізують окремі сторони того чи іншого принципу, а в інших – лише декларує нормативність певного принципу. Тому фіксація принципів діяльності поліції в джерелах права є свідченням їх оформлення як явища правової реальності, переходу з явища правосвідомості у явище позитивного права. Виділяють такий спосіб матеріалізації принципів діяльності поліції, як їх закріплення в нормативно-правових актах шляхом безпосереднього формулювання в нормах чи приписах права або через виведення їх зі змісту нормативно-правових актів. Принципи в законодавстві можуть фіксуватися різними способами, однак найбільш повному його закріпленню відповідає той спосіб, при якому принцип отримує самостійне законодавче оформлення у вигляді універсального правила.

Безумовно, досліджуючи принципи діяльності поліції, потрібно враховувати їх практичне втілення в життя. На жаль, як справедливо зауважував В. Авер’янов, у нас за традицією, що склалася ще в радянський період, принципи права сприймаються не як керівні настанови, положення, а як щось суто декларативне та абстрактне [6, с. 12]. Дійсно, практична дія принципів залежить не від них самих, а від ставлення до них людей, тому потрібно не лише знати їх, а й застосовувати у своїй діяльності. Таким чином, принципи є знанням про загальні закономірності, закладені законодавцем у норми права, які використовуються в практичній діяльності виконавцями цих норм. У найбільш загальній формі ними визначаються

межі належної, об'єктивно необхідної й законної поведінки в праві, тобто окреслюються межі дії прав, обов'язків і відповідальності. У цьому розумінні принципи, по суті, виконують функцію правового "плацдарму", на якому розгортається дія правових гарантій [7, с. 34].

Принципи діяльності поліції охоплюють об'єктивно сформовані закономірності, традиції, правові норми та етичні правила, які поступово встановились у діяльності поліції та покликані забезпечувати стабільність та ефективність функціонування адміністративного (поліцейського) апарату [8, с. 40]. Тобто під принципами діяльності поліції слід розуміти об'єктивні закономірності, відображені в засадничих ідеях, положеннях, висновках, що характеризують зміст цієї діяльності та зафіксовані в правових нормах або впливають з них. Поліцейська діяльність ґрунтується на принципах законності, дотримання прав і основоположних свобод людини, гуманізму, неупередженості та недискримінації, постійного ієрархічного контролю, персональної відповідальності та професіоналізму, прозорості, дотримання державної таємниці та іншої офіційної інформації обмеженого доступу. Поліцейські повинні керуватися у своїй діяльності принципами: сумлінності, професіоналізму, ефективності, справедливості, недискримінації та безсторонності, а також відданості державним інтересам, репрезентованим демократичними інститутами влади; не використовувати своє службове становище для отримання особистої користі; протидіяти корупції; уникати колізій між особистими інтересами та інтересами служби. Поліція не застосовує і не заохочує тортури, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження і не проявляє терпимості до них. Застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї допустиме лише в суворій відповідності з законом і у випадку, коли ненасильницькі методи не забезпечують виконання функцій поліції.

У багатьох європейських країнах утвердилася традиція закріплення в деонтологічних кодексах етичних принципів поводження поліцейських з громадянами та регулювання стосунків безпосередньо між поліцейськими. Ці документи ґрунтуються на вимогах Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Конвенції ООН про заборону катування та іншого жорстокого, нелюдського чи іншого, що принижує людську гідність, поводження або покарання, Декларації про поліцію, Європейського кодексу поліцейської етики, інших міжнародно-правових актів. Зокрема, у Європейському кодексі поліцейської етики міститься сукупність принципів та норм, що визначають цілі поліції, функціонування поліції та контроль над нею у демократичних суспільствах, де існує правова держава; сформульовано конкретні рекомендації та визначено потреби поліції, відповідні заходи для того, щоб успішно впоратися із завданнями, які перед нею постають. У ст. 63 цього кодексу зазначається, що "у державах-членах повинні бути розроблені деонтологічні кодекси поліції, а відповідні органи мають дотримуватись їх". Слід наголосити на тому, що розробка деонтологічного кодексу спеціально передбачена П'ятою спільною програмою Ради Європи та Європейського Союзу. Дійсно, деонтологічні норми поведінки, оформлені у вигляді кодексу, в комплексі з організованою системою впровадження цих норм у практику утворюють і складають нормативно-орієнтуючий соціальний інститут як механізм морально-етичної орієнтації і регуляції поведінки та діяльності поліцейських. Наприклад, у Кодексі деонтології Національної поліції Франції наголошується на ієрархічному принципі побудови поліції (ст. 4), повазі до людини (ст.ст. 7–8), легітимності застосування сили (ст. 9), гуманності (ст. 10), відповідальності керівників за віддані накази (ст. 18), контролі за діяльністю поліції (ст. 19) тощо.

Пріоритетне місце в системі принципів діяльності поліції демократичних держав відведено принципів поваги і дотримання прав та свобод людини, а саме: право на життя; заборона катувань; право на свободу і особисту недоторканність; право на повагу приватного і сімейного життя; свобода думки, совісті і віросповідання; свобода висловлювання поглядів; свобода зборів і об'єднань; право на ефективний спосіб правового захисту; заборона дискримінації; заборона зловживань правами тощо. Це пояснюється не лише розвитком механізму захисту прав і свобод людини кожною державою, а й характером діяльності поліції, яка за необхідності може застосовувати заходи державного примусу і завдати істотної шкоди інтересам особи.

Розглядати поліцію у відриві від національної середовища, нібито вона однакова у всіх країнах світу, було б не тільки помилково, а й недоречно. Адже кожна країна вирізняється своїми наявними ресурсами та культурними традиціями, які здійснюють вплив і на діяльність поліції. Проте розуміння основних її функцій у суспільстві, висвітлення норм і принципів, які мають універсальний характер і не залежать від культурних особливостей і яких повинні дотримуватися поліцейські під час виконання своїх обов'язків, є корисним і необхідним. Оскільки поліція в будь-якій країні світу підпорядкована міжнародним стандартам у галузі прав людини, які відображають загальні цінності та принципи.

7 листопада 2015 року набув чинності Закон України "Про Національну поліцію" [9], який визначає Національну поліцію як центральний орган виконавчої влади України, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Важливим моментом цього закону є закріплення принципів діяльності новоствореної поліції, серед яких виділяється принцип політичної нейтральності поліції та поліцейських. Зокрема, у II розділі цього закону закріплено такі принципи діяльності поліції, як: верховенство права (ст. 6), дотримання прав і свобод людини (ст. 7), законність (ст. 8), відкритість та прозорість (ст. 9), політична нейтральність (ст. 10), взаємодія з населенням на засадах партнерства (ст. 11), безперервність (ст. 12).

Так, у ч. 1 ст. 6 названого закону зазначається, що поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Так, дійсно, принцип верховенства права за змістом є один із найбагатогранніших правових принципів. Один із елементів цього принципу втілено у ст. 3 Конституції України, де зазначається, що "людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави" [12]. Дія принципу верховенства права має на меті встановлення певних меж діяльності держави в ім'я захисту прав і свобод людини, викорінення будь-якого свавілля з боку поліцейських. Власне, основоположні права та свободи людини визначають зміст і спрямованість розуміння верховенства права як доктрини, принципу та ідеалу, спільного стандарту. Безумовно, принцип верховенства права є одним із провідних елементів загальних засад конституційного ладу будь-якої сучасної демократичної, правової держави, це похідна всіх загальних засад права. Як ціннісний сплав ідей справедливості, рівності, свободи і гуманізму верховенство права формує відповідний образ правової системи та визначає ті умови, що дозволяють перетворити цей образ на реальність [10, с. 148].

В українських реаліях принцип верховенства права як самостійний правовий механізм, отримав офіційне юридичне визнання та практичне втілення і має на меті захист прав та свобод людини й громадянина, виходячи, насамперед, із засад справедливості, моральності, рівності тощо. Втілення в життя цього завдання посилить легітимність державної влади та стане важливим кроком останньої назустріч українському народу. Утвердження та культивування верховенства права як основоположної засади діяльності поліції України передбачає, у першу чергу, повагу поліцейських до прав і свобод людини, а також обмеження їх дискреційних повноважень [11, с. 12].

Разом з цим, ч. 2 ст. 6 названого вище закону зобов'язує застосовувати принцип верховенства права з урахуванням практики Європейського Суду з прав людини, який діє на основі Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Принцип дотримання прав і свобод людини, закріплений у ст. 7 зазначеного закону, означає, що під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією України та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації. Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених чинним законодавством України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції. Здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування. Поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. У разі виявлення таких дій кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності. У разі виявлення таких дій поліцейський зобов'язаний повідомити про це орган досудового розслідування, уповноважений на розслідування відповідних злочинів, вчинених поліцейськими.

У діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками [9].

Закріплення принципу дотримання прав і свобод людини в зазначеному законі свідчить про те, що наведене в Конституції України положення, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в нашій державі найвищою соціальною цінністю, відтворює зміст концептуальних засад Загальної декларації прав людини. Адже визнання людини соціальною цінністю означає, що людина є цінністю не лише для самої себе, а й для всього суспільства, для соціуму. Причому оскільки ця цінність є найвищою, то жодне інше явище не може поціновуватись суспільством вище ніж людина. Усі інші соціальні цінності мають бути підпорядковані цінностям людини. При цьому поліція стоїть на захисті прав будь-якої людини, незалежно від її походження, стану, расової чи національної належності, громадянства, віку, мови та освіти, ставлення до релігії,

статі, політичних та інших переконань. Проте поліцейський може також і притягувати до відповідальності будь-яку особу, яка скоїла правопорушення, незважаючи на соціально-правові ознаки особи порушника, тобто в згадуваній статті безпосередньо закріплено принцип, згідно з яким “всі рівні перед законом”. Крім того, поліція має право тимчасово обмежувати права та свободи людини, якщо без цього не можуть бути виконані належним чином покладені на неї обов’язки. Однак таке обмеження може бути застосоване лише на підставі закону, і у всіх випадках обмеження поліцейські повинні роз’яснити особі його підстави. Поліція має впроваджувати процедури та нормативні акти, які унеможливають здійснення свавільних арештів та затримань, забезпечують захист затриманих осіб від тортур та жорстокого поводження.

Наступним принципом, закріпленим у Законі України “Про Національну поліцію”, є принцип законності, який означає, що поліція діє виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, що визначені Конституцією України та законами України. Поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази. Накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським норм чинного законодавства України.

Цей принцип як один з найважливіших принципів української правової системи має статус загальноправового принципу, його дія поширюється на всіх, без винятку, суб’єктів права, жоден з яких не може бути вилучений зі сфери дії законності. Так, відповідно до ст. 6 Конституції України органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України [13]. Поліція виконує свої завдання неупереджено, у точній відповідності до закону, жодні виняткові обставини або вказівки службових осіб не можуть бути підставою для будь-яких незаконних дій або бездіяльності поліції. З цього приводу слушно навести слова відомого вченого О.М. Бандурки, що “без дотримання законності діяльність правоохоронних органів буде незаконною, недійсною, її результати не будуть визнаватись ні суспільством, ні державою” [12, с. 89]. Принцип законності в діяльності поліції пов’язаний із відповідальністю перед законом, недотримання поліцейськими вимог щодо законності залежно від ступеня суспільно небезпечного діяння може тягти настання кримінальної, адміністративної, матеріальної й дисциплінарної відповідальності. Жодні міркування не можуть виправдати застосування протиправних заходів, які не відповідають закону. Одним з конкретних проявів принципу законності в діяльності поліції є її забезпечення під час застосування заходів примусу до осіб, які скоїли правопорушення. Способами забезпечення законності в діяльності поліції є контроль та нагляд за їх діяльністю, а також можливість оскаржити їх дії.

Відносно принципу відкритості та прозорості, що закріплений у ст. 9 Закону України “Про Національну поліцію”, варто зауважити, що зміст цього принципу полягає в тому, що поліція повинна здійснювати свою діяльність на засадах відкритості та прозорості у поєднанні з необхідним рівнем конфіденційності. Тобто поліція повинна забезпечувати постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність, забезпечувати доступ до публічної інформації, володільцем якої вона є, має оприлюднювати (поширювати) інформацію з обмеженим доступом лише у випадках та в порядку, визначених законом, а нормативно-правові акти, що регламентують діяльність поліції, обов’язково повинні оприлюднюватись на веб-

порталі центрального органу управління поліції, проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав та свобод людини, обов'язково мають проходити громадське обговорення.

Для того, щоб демократичне суспільство відповідало принципам демократичності, його члени повинні мати доступ до інформації, яка зачіпає процес вирішення питань, безпосередньо пов'язаних з їхніми інтересами. Адже органи поліції приймають рішення та здійснюють свою політику від імені громадян, що робить їхню діяльність підзвітною перед цими громадами.

Окрему увагу слід приділити принципу політичної нейтральності, який закріплений у ст. 10 Закону України "Про Національну поліцію", де зазначається, що поліція забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності. У своїй діяльності вона є незалежною від рішень, заяв чи позицій політичних партій та громадських об'єднань. В органах і підрозділах поліції заборонено використовувати будь-які предмети, на яких зображена символіка політичних партій, та провадити політичну діяльність. Поліцейським заборонено висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження в політичних цілях [9].

Зміст цього принципу полягає не лише в незалежності поліції від діяльності громадських об'єднань та політичних партій та неприпустимості висловлення особистого ставлення до діяльності політичних сил та партій з боку поліцейських, а й у створенні моделі управління, коли поліція набуває досить автономного статусу у структурі Міністерства внутрішніх справ, при цьому міністерством керує призначений урядом політик, а на чолі поліції знаходиться високопрофесійний поліцейський фахівець, який не складає автоматично повноважень зі зміною уряду чи міністра. Міністерство здійснює функцію стратегічного планування, загального контролю та координації, водночас на поліцію покладаються суто специфічні функції щодо захисту прав і свобод громадян, профілактики злочинності тощо. Міністр може впливати на діяльність поліції лише регуляторними методами, віддаючи розпорядження в конкретних ситуаціях і лише через керівника Національної поліції.

Що ж стосується принципу взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства, то зміст його полягає в тому, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. З метою визначення причин, умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності поліції. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами [9]. Як бачимо, співпраця із населенням вимагає від поліції прояву інтересу не лише щодо правопорушень, а й до потреб громадян, проблем та ускладнень стосунків, які складають підґрунтя для загострення криміногенної ситуації. Серед критеріїв оцінки ефективності роботи поліцейських найбільш суттєвими є критерії, що стосуються, насамперед, якості реагування на повідомлення населення, стосунків громадян з поліцейськими, активності поліцейського персоналу у вирішенні поточних проблем мешканців району, різноманітності заходів з метою зміцнення правопорядку, інтенсивності співпраці з органами самоврядування, державної влади, засобами масової інформації.

Робота поліції в більшості зарубіжних країн орієнтована на потреби населення

та призводить до розвитку поліцейського обслуговування за територіальною ознакою, перетворення цього правоохоронного органу на відкриту організацію, яка служить суспільству та виконує свої завдання у спосіб, прийнятний з етичної точки зору для зміцнення демократичних цінностей.

Принцип безперервності, який закріплений у ст. 12 Закону України “Про Національну поліцію”, означає, що поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань. Кожен має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського, а поліція не має права відмовити в розгляді або відкласти розгляд звернень стосовно забезпечення прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань з посиланням на вихідний, святковий чи неробочий день або закінчення робочого дня.

Отже, з огляду на викладене вище, вважаємо, що максимальне регламентування дій поліцейських шляхом розробки деталізованих нормативно-правових актів, настанов, рекомендацій, які передбачали б усі можливі варіанти поведінки особового складу в стандартних та нестандартних ситуаціях, закріплювали норми і правила професійної діяльності поліції, з урахуванням вимог ООН та Ради Європи, деонтологічних критеріїв оцінювання дій поліцейських, їх відповідальності, та об’єднання цих актів в один комплексний документ за прикладом європейських кодексів поведінки поліції, сприяло б втіленню міжнародних стандартів та принципів-цінностей у діяльність національної поліції, створювало цілісне уявлення щодо поліцейської служби в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку : Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979 / Права людини : зб. док. / укл. В.С. Семенов, О.Н. Ярмиш та ін. – Х., 1997. – С. 155–159.
2. Руководство по демократическим основам полицейской деятельности / ОБСЕ, Отдел стратегических вопросов полицейской деятельности. – Вена, 2006. – 81 с.
3. Европейский кодекс полицейской этики : Рекомендация Res.(2001)10, принята Комитетом министров Совета Европы от 19.09.2001 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://polis.osce.org/library/f/2687/1492/CoE>.
4. Забезпечення органами внутрішніх справ міжнародно-правових стандартів прав людини при охороні громадського порядку : у 3 ч. / відп. ред. : Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, Ю.С. Шемшученко. – Ч. 1. – К., 2001. – 460 с.
5. *Грохольський В.Л.* Принципи державного управління у сфері боротьби з організованою злочинністю / В.Л. Грохольський // Право і безпека. – 2003. – № 3. – С. 65–69.
6. *Авер’янов В.Б.* Нова доктрина українського адміністративного права : концептуальні позиції / В.Б. Авер’янов // Право України. – 2006. – № 5. – С. 11–17.
7. *Опришко В.Ф.* Конституційні основи розвитку законодавства : наук. вид. / В.Ф. Опришко. – К. : Інст-т законодавства Верховної Ради, 2001. – 212 с.
8. *Бельський К.С.* Полицейское право : лекционный курс / К.С. Бельский ; под ред. А.В. Куракина. – М. : Дело и Сервис, 2004. – 816 с.
9. Про Національну поліцію : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
10. *Погребняк С.П.* Основоположні принципи права : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.01 / С.П. Погребняк ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2009. – 433 с.
11. *Кривицький Ю.* Верховенство права як принцип діяльності міліції : перспективи закріплення та реалізації в умовах реформування МВС України / Ю. Кривицький // Юридична Україна. – 2013. – № 8. – С. 8–13.
12. *Бандурка О.М.* Адміністративний процес / О.М. Бандурка, М.М. Тищенко. – К. : Літера ЛТД, 2002. – 228 с.
13. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Отримано 17.11.2015